

“OUR MUSEUM,”

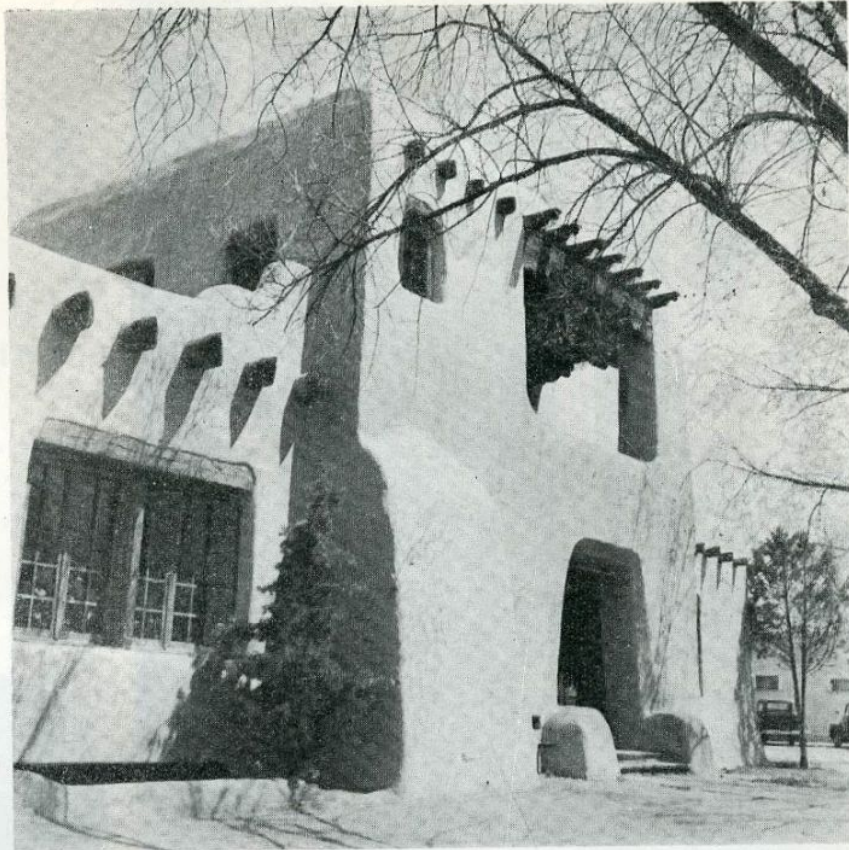
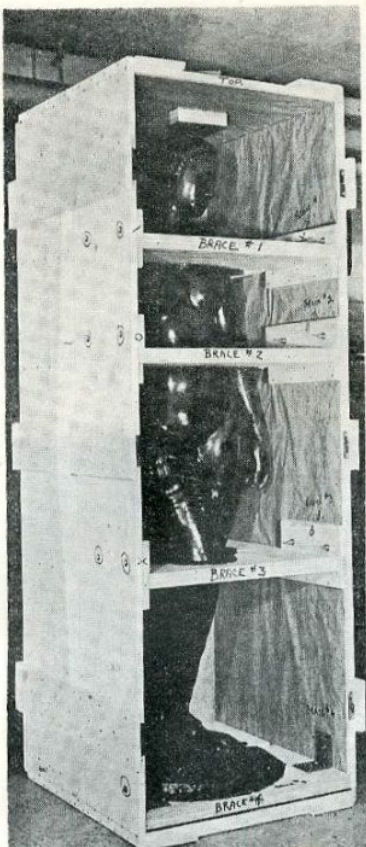
ΟΙ ΑΜΕΡΙΚΑΝΟΙ ΓΙΑ ΤΑ ΜΟΥΣΕΙΑ ΤΟΥΣ

Της γλυπτρίας κ. Φρόσως Εύθυμιάδη - Μενεγάκη

Δύσκολο έργο είναι η κατάφαση και η προεπιβλεπόμενη αξιολόγηση. Εύκολο ή άρνηση κι' η μεμψιμοιρη κρίση. Το ένα προϋποθέτει γνώση κι' αγάπη. Το άλλο βλασταίνει στο χωράφι της προκατάληψης, της προχειρότητας και της στενοκαρδιάς. “Αν με το παραπάνω δύσκολο έργο καταπιαστής, θα χαρής. Θα χαρής για πολλά πράγματα, για πολλές από τις πολιτιστικές επιτεύξεις του καιρού μας. Ανάμεσα σ' αυτές θα σταθής, έσθ' ο Εύρωπαιός, με καμάρι και περιφάνεια στο θαύμα αυτό που αποτελούν τα 'Αμερικανικά Μουσεία. Υπάρχει μία γρήγορη εξέγηση του θέματος : είναι ένα κράτος που πρόκοψε οικονομικά και το θαύμα δεν είναι παρά εύκολος τού πλούτου του καρπός. Είναι ένα έθνος καινούριο, νεόπλαστο, που τώρα φτιάχνει, φτιάχνει το δικό του πολιτισμό ξεδιοντάς, αγοράζοντας, φροντίζοντας. 'Η εξέγηση όμως αυτή είναι ρηχή και όπωσδήποτε πολύ αποσπασματική. Άλλωθ' βρίσκεται ο βασικός πυρήνας της σωστής εξέγησης και κατανόησης αυτού του θαύματος. Βρίσκεται πρώτα σε μια μικρή απλή φράση που θ' ακούσης από το στόμα του κάθε πολιτιστικά προηγμένου βορειοαμερικανού πολίτη. Και η φράση αυτή είναι : « Our Museum » (« το Μουσείο μας »). Γιατί το 'Αμερικανικό Μουσείο είναι εν μέρει μόνον κρατική υπόθεση. Και καμιά φορά καθόλου. 'Η ιδιωτική πρωτοβουλία είναι ο κύριος παράγων. Συνήθως άτομα και ομάδες ιδιωτών τ' ιδρύουν, τ' συντηρούν, τ' διοικούν (με το σύστημα των « Board of Trustees » δηλ. των τμητικών συμβουλίων που συγκροτούνται αποκλειστικά ή κατά κύριο λόγο από ιδιώτες, έπιφανή μέλη της κοινωνίας), τ' φροντίζουν και πρό πάντων τ' αγαπούν. Τ' θεωρούν κάτι δικό τους. Σ' αυτό συγχάζουν αυτοί και τ' παιδιά τους, σ' αυτό μελετούν, σπουδάζουν, τέρνονται και ζούν ακόμα. 'Ο 'Αμερικανός αυτή την έντατική και χαρούμενη βίωση τού « Μουσείου του » πολλές φορές δεν θά διακόψει ούτε για να πάη να φάη, ούτε για ν' αναπαυθ'η. Θα φάη μέσα στο χαρούμενο εστιατόριο τού Μουσείου του, θ' αναπαυθ'η στον κήπο ή στο ειδικό αναπαυτήριο τού Μουσείου του. Κι' όλα αυτά μέσα σε μιάν ατμόσφαιρα πλημμυρισμένη από όμορφιά, άνεση, γούστο και πολιτισμό.

« Our Museum » στο λέει ο 'Αμερικανός, μιλώντας μαζί σου, με σεμνότητα και περιφάνεια. Σά να σου μιλά για τ' όμορφο σπίτι του ή τ' παιδί του που έχει προκοφή, που έχει επιτυχία. Θα σου πη για τ' πώς γεννήθηκε τ' Μουσείο του, πώς αναπτύχθηκε, πώς δούλεψαν γι' αυτό και ξόδεψαν. Θα σου πη για τ' μελλοντικά « πλάνα » τους, για τ' ούψηλους πόθους τους και τ' όνειρά τους, που δεν είναι όνειρα, αλλά θετικώτατοι και θαυμαστά μελετημένοι προγραμματισμοί. Έτσι, μετά από μιάν τέτοια συζήτηση, θά καταλάβης άκείραι την υπερήφανη παρότρυνση που θά δ'ης στα έντοπα πολλών Μουσείων : « This Museum receives no public support, it depends upon you » ή « By joining your Museum, you will have more enjoyment and you will give more enjoyment ». Και για νά ολοκληρώσης τ' σωστή εξέγηση της ασύγκριτης αυτής πολιτιστικής επίτευξης που αποτελούν τ' αμερικανικά Μουσεία, πρέπει να προσθέσης και τούτο : πώς τ' Μουσεία στις 'Ηνωμένες Πολιτείες δεν είναι « νεκρές » άποθήμες πολυτίμων καλλιτεχνικών ή άλλων θησαυρών. Είναι ιδρύματα - οργανισμοί γεμάτοι ζωή, σφρίγος και ανεξάντλητη δραστηριότητα. 'Η πλούσια συγκέντρωση, ή θαυμαστά φροντισμένη έκθεση κι επίδειξη των θησαυρών τους κάθε άλλο παρά ξζαντλούν τ' σκοπό της υπ'αρχέως

Έπάνω : 'Ο κήπος τού Μουσείου Μοντέρνας Τέχνης τής Νέας 'Υόρκης. Κάτω : 'Η πρόσοψις τού κτιρίου, κτισμένη από άσπρο μάρμαρο, μπλέ πλακάκια και γυαλί.

Άριστερά: Γλυπτικό έργο του Μουσείου Μοντέρνας Τέχνης της Νέας Υόρκης έτοιμο για αποστολή. Δεξιά: Το Μουσείο του Νέου Μεξικού.

του τέλους του 19ου αιώνα και του καιρού μας εκτίθεται σ' άλληλοδιάδοχα κύματα, κυκλοφορεί, ανανεώνεται, πλουτίζεται. Ατέλειωτες διαλέξεις και όμιλίες μέσα στις αίθουσές του, μ' άμση των έργων « έποπτεία », κατατοπίζουν το κοινό στα σύγχρονα καλλιτεχνικά ρεύματα. Έχει τη μεγαλύτερη συλλογή του έθνους σε βιβλία, περιοδικά, φωτογραφίες και κάθε λογής πληροφοριακό έντυπο, που αναφέρεται στη σύγχρονη — εικαστική — τέχνη, μ' και στον κινηματογράφο, το θέατρο και τον χορό ακόμα. Είκοσι πέντε καινούριες εκθέσεις σ' ένα χρόνο μέσα στις αίθουσές του.

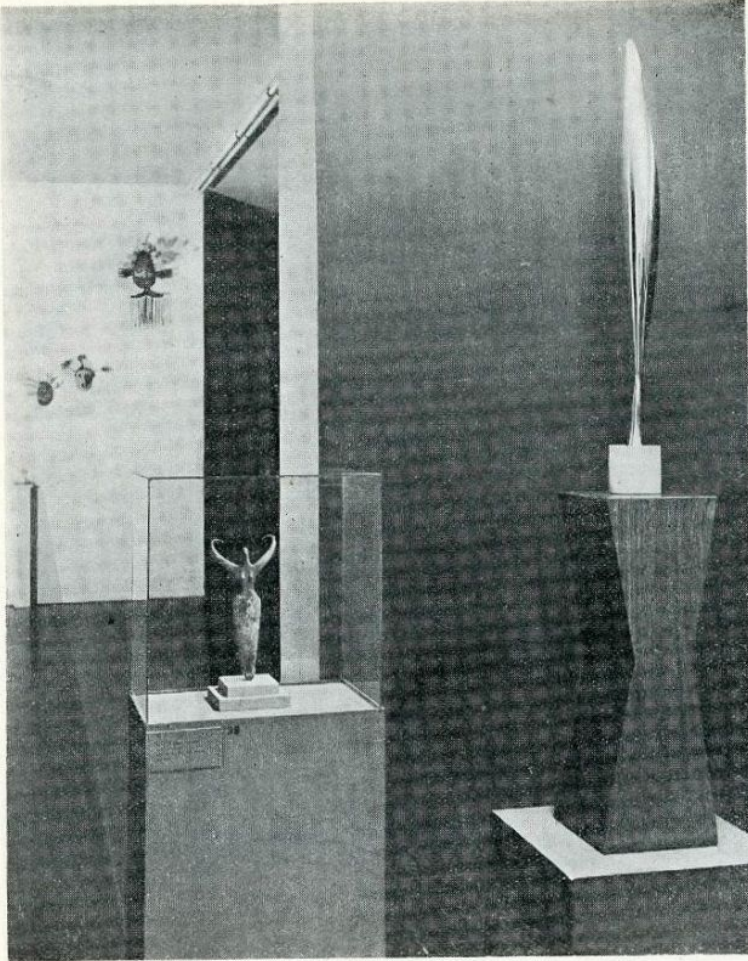
Δέκα ενιά είναι τα τμήματα του Μουσείου, με την πιο εφάνταστη αποστολή του το καθένα, όπως : Το Circulating Exhibitions Department, που οργανώνει περιηγήσιμες εκθέσεις στην 'Αμερικανική Συμπολιτεία και στο εξωτερικό. 'Η δράση του τμήματος αυτού και η άκτινοβολία του έκανε δημοφιλή την μοντέρνα τέχνη στις 'Ηνωμένες Πολιτείες και βοήθησε — με πλήρη συμπαράστασή του — να φωτισθούν άπειρα μικρά και μεγάλα επαρχιακά Μουσεία, όπως το περίφημο Boston Institute of Contemporary Art κ.κ. Το Department of Architecture and Design που αποστολή του είναι η συμπαράσταση και προώθηση της αληθινά καταπληκτικής σημερινής αμερικανικής αρχιτεκτονικής. Αυτό παρουσιάζει και φώτισε το έργο του Mies van der Rohe, Ol Gropius, Le Corbusier, Frank Lloyd Wright και τελευταία ο Saarinen κ' όλοι οι άρχοντες της σύγχρονης αρχιτεκτονικής, δείχνταν την στοργική και φροντισμένη παρουσίαση του έργου τους από το τμήμα αυτό. 'Γοτερα το Department of Education που κοντά σ' άλλα έχει δημιουργήσει το People's Art Center όπου ενήλικες και παιδιά — χωρισμένα σε cours κατά ηλικία — έρχονται σε καθοδηγημένη επαφή με διάφορους κλάδους της τέχνης. 'Γοτερα πάλι η Film Library του Μουσείου, που εκτός από τις καθημερινές προβολές ταινιών — τις πιο ενδιαφέρουσες — από την αρχή της δημιουργίας της κινηματογραφικής τέχνης (κ' έχει την πιο άρτια συλλογή όλου του κόσμου), έχει παράλληλα αποστολή ν' αγοράζει τα παλιά nitrate celluloid films που δεν άντεχουν στη φθορά του καιρού και να τα μετατρέπη σε acetate films ή να τα συντηρή σε ειδικούς θαλάμους. Κατόπιν το Art Lending των συγχρόνων 'Αμερικανών καλλιτεχνών. Το τμήμα αυτό ιδρύθηκε το 1951 και συνεργάζεται με 60 Galleries της Νέας Υόρκης. Διαλέγει και παίρνει έργα συγχρόνων καλλιτεχνών. Αυτά τα έργα « νοικιάζονται » στα μέλη του Μουσείου για δύο — τρεις μήνες με « νοίκι » από 5 έως 50 δολάρια (ανάλογα με την τιμή πώλησής των έργων). 'Ο ενδιαφερόμενος το νοικιάζει, το παίρνει σπίτι του κ' αν το αγαπήσει, το αγοράζει. Συμμερίζεται τότε στην τιμή αγοράς το νοίκι που πλήρωσε. Το συνθηθέστερο είναι πως τότε στην τιμή αγοράς του νοίκι είναι ένας τεράστιος πόρος για τους καλλιτέχνες. 'Ετσι δημιουργήθηκε ένας τεράστιος πόρος για τους καλλιτέχνες (τα πρώτα πέντε χρόνια μόνο πουλήθηκαν έργα αξίας 75.000 δολλαρίων), μια εξουσία του κοινού με το έργο τέχνης, μια δυνατότητα μελέτης και ενημέρωσης του κοινού στη σύγχρονη τέχνη της πατρίδας του.

Μά δεν έπιτρέπει ο χώρος του άρθρου τούτου να επεκταθώ καινού και στα υπόλοιπα τμήματα. Τούτο όμως πρέπει να προστεθώ : πως από το 1934 που το Museum of Modern Art όργανωσε και παρουσίασε την περίφημη και επαναστατική έκθεση « Machine Arts » στην οποία το κατάπληκτο κοινό είδε το παρουσιασμά ειδών καθημερινής χρήσεως, βιομηχανικών προϊόντων και εξαρτημάτων μηχανών ακόμα, σχεδιασμένων έτσι που

τα σχήματά τους βγαλμένα από την « function » του αντικειμένου είχαν αναχθί σε αληθινή καλλιτεχνική δημιουργία. 'Από την εποχή εκείνη, δεν σταμάτησε την φλογερή προσπάθειά του για την συμβολή του καλλιτεχνικού στοιχείου στη βιοτεχνία και βιομηχανία. 'Από το 1950 εφαρμόζει το « Good Design Project » με συνεργασία του καταπληκτικού « Merchandise Mart » του Chicago. Δηλαδή δύο φορές το χρόνο, μια επιτροπή διαλέγει επίπλα, σκεύη, ύφανα, φωτιστικά σώματα, εργαλεία, εξαρτήματα κ.κ. που έχουν σχεδιασθί με καλλιτεχνικό γούστο και τα παρουσιάζει με διάκριση και τιμή στο πελάριο « Mart » βραβεύοντας και ένιαρχοντας την προσπάθειά για την καλύτερη έθνική βιοτεχνική και βιομηχανική παραγωγή και άνοιχοντας έτσι άτεμηνη περιοχή συνεργασίας της « mass production » με τον καλλιτέχνη.

Κλασικά αμερικανική είναι η ιστορία της δημιουργίας και του Museum of Modern Art. 'Εδώ και 28 χρόνια, τρεις γυναίκες, ή Miss Lillie Bliss, ή Mrs. J. D. Rockefeller και ή Mrs. Cornelius Sullivan, άπλά και ήρεμα, σ'ά να έπρόκειτο να οργανώσουν μια κοινή φιλανθρωπική γιορτή, πήγαν την απόφαση να φτιάξουν... ένα Μουσείο μοντέρνας τέχνης για τη μεγάλη τους χώρα ! 'Γοτερα μ' ένθουσιασμό και τόλμη ρίχτηκαν στη δουλειά, άνοιχοντας παράλληλα, γενναίαδωρα το πουργί τους. 'Η Miss Bliss δώρισε τη συλλογή της από διάσημους σύγχρονους maitres, που άπετέλεσε το « nucleus » της άργότερα τεράστιας συλλογής του Μουσείου. 'Η κ. Rockefeller στάθηκε άφρασιωμένος και καθημερινός δουλετής και χρηματοδότησε μέχρι το θάνατό της (1948) άστείρευτα. 'Εδώ σημειώνω πως και τα παιδιά της χάρισαν, στη μνήμη της, στο Μουσείο τον περίφημο κήπο του (σχεδιασμένο από τον διάσημο αρχιτέκτονα Ph. Johnson). Αυτές οι τρεις θαυμαστές γυναίκες έξ άρχής μύησαν κ' άλλους στην προσπάθειά τους. Και πρώτα — πρώτα τον πολυεκατομμυριούχο, μεγάλο « art patron », Conger Goodyear από το Buffalo, που κυβέρησε, με δημιουργική πνοή και κίφ, τα δέκα πρώτα δύσκολα χρόνια το Μουσείο. Μαζί μ' αυτόν και τον νεαρό τότε (27 χρονών) καλλιτεχνικό διευθυντή, από τότε μέχρι σήμερα, του Μουσείου Alfred Barr, παρκόσμοια πιά αθληντία στα ζητήματα της μοντέρνας τέχνης. 'Γοτερα μύησαν κ' άλλους. 'Αστραφτερά όνόματα της αμερικανικής δυναστείας των μαικρών της τέχνης βοήθησαν όλικά και με κάθε τρόπο για να στερωθί και να γιγαντωθί το Museum of Modern Art της Νέας Υόρκης στο μεγαλειώδες σημερινό του σημείο : Olga Simon Guggenheim (που στον άλτρουισμό, στη γενναιοδωρία της και το καλό της γούστο όφειλε το Μουσείο τόσα ύπεροχα άριστοουργήματα, που κάνουν τη συλλογή αυτή μοντέρνας τέχνης την μεγαλύτερη του κόσμου), Nelson Rockefeller, J. H. Whitney, W. A. M. Burden είναι λίγα από τα όνόματα που συνεργάστη. Και βοήθησαν το « Μουσείο τους » χωρίς φειδώ. Και το βοηθούν ακόμα. Και δουλεύουν γι' αυτό, όντας και μέλη της δικαίχσης του (του Board of Trustees του Μουσείου).

'Αλλο έξοχο παράδειγμα είναι οι άδελφοί Rockefeller που έδω και λίγα χρόνια, από το 1953, διαθέτουν ένα κονδύλι 125.000 δολάρια το χρόνο για το πρόγραμμα « ανταλλαγής εκθέσεων » με ξένες χώρες. Χάρη σ' αυτή τη δωρεά το Μουσείο είναι σε θέση να πετυχαίνει την προβολή της σύγχρονης αμερικανικής τέχνης στο έξωτερικό και να ύπηρετή γόνιμα το αξίωμα, πως ή τέχνη είναι ένας έπιβλητικός παράγοντας για την πολιτιστική

Άριστερά: 'Από μια έκθεση του Μουσείου Μοντέρνας Τέχνης της Νέας Υόρκης. Διακρίνονται ένα έργο του Brancusi, ένα γλυπτό της προϊστορικής Αιγύπτου και στο βάθος έργα 'Ινδιάνικης τέχνης. Δεξιά: 'Ο κ. Alfred H. Barr, διευθυντής των συλλογών του Μουσείου, εμπρός από μια ναντ-μωρτ του Picasso. 'Η γραβίρα που φορά είναι σχεδιασμένη από τον Picasso, με την ενδεικτική της εκθέσεώς του στο Μουσείο

επαφή των λαών της γης και για την διεθνή συνεννόηση. Κοντά στους ονομαστούς αυτούς μεγάλους δωρητές παραστέκει για την προκοπή και συντήρηση του Μουσείου το μέγα πλήθος των φίλων του. Πάνω από 25.000 μέλη αριθμούσε το 1956. Καθένας τους, κάθε χρόνο, διαθέτει γι' αυτό λίγα δολάρια και πολύ αγάπη. 'Ωστόσο το πλήθος αυτό αποτελεί μια τεράστια δύναμη. 'Ηθική και υλική. 'Ετσι το Μουσείο αυτό μπορεί να διακηρύττει πως ποτέ δεν δέχτηκε την κρατική ή δημοτική υλική βοήθεια.

Κάτω από τις ίδιες άρχες υπάρχουν και συντηρούνται και δρούν τα περισσότερα Μουσεία των Η.Π.Α. Θα θυμηθώ λίγα από τα πιο σημαντικά που είδα και χάρηκα όπως: Το Brooklyn Museum, αφιερωμένο στην τέχνη και παράλληλα στην ιστορία των πολιτισμών διαφόρων λαών, με το θαυμαστό Art School και το περίφημο Brooklyn Children's Museum, που είναι το πρώτο και μεγαλύτερο Μουσείο του κόσμου, για παιδιά. Σ' αυτό εκθέματα, τρόπος παρουσιάσής των, οργάνωση και δράση, τα πάντα, απευθύνονται στο παιδί. Το Brooklyn Children's Museum θέλει να οδηγήσει το παιδί πέρα από τα όρια της σχολικής μόρφωσης, σε πιο ανεπτυγμένες γνώσεις, δίνοντάς του έτσι την παρότρυνση για εκλογή και του όριστικού μορφωτικού και επαγγελματικού προσανατολισμού του. Κι' αυτό, το Brooklyn Museum είναι δημιουργήμα της ιδιωτικής πρωτοβουλίας. Μια έπιτροπή από πολίτες πέτυχε το 1889 ν' αποκτήσει το οικόπεδο, μάζεψε 200.000 δολάρια, δημιούργησε τον πυρήνα του μουσειακού αυτού συγκροτήματος και στο ίδιο πνεύμα δουλεύοντας οι νεότεροι πολίτες, τα παιδιά αυτών των πρώτων, το γιγάντωσαν και το συντηρούν σε θαυμαστό επίπεδο.

'Υστερα το γνωστό Guggenheim Museum συγχρόνου αφηρημένης τέχνης που ιδρύθηκε από τον Solomon Guggenheim και συντηρείται από την Solomon Guggenheim Foundation. (Αυτό τον καιρό ένα μοντέρνο κτίριο χτίζεται για το μουσείο αυτό στην όη λεωφόρο και σε σχέδια του μεγάλου αρχιτέκτονα Frank Lloyd Wright) 'Ακόμα πρέπει να πω για το θαυμαστό Whitney Museum of American Art, έργο της πρωτοβουλίας και γενναιοδωρίας της κ. Gertrude Vauderbilt Whitney που αποκλειστικός του σκοπός είναι η παρουσίαση έργων των 'Αμερικανών και μόνο καλλιτεχνών. 'Ως έπίσης για τη μοναδική Frick Collection, που ιδρύθηκε από τον H. C. Frick. 'Εκεί, μέσα σε μια άτμοσφαιρα «άρχοντικού», κάτω από τους ήχους ενός orgue που δίνει σε διαστήματα παλιά μουσική σε χαμηλούς τόνους, χαίρεσαι άριστουργήματα τέχνης από το 14ο μέχρι τον 19ο αιώνα.

Πρόσθεσε σ' αυτά τα Μουσεία το Riverside Museum που ιδρύθηκε από το ζεύγος Louis L. Horch και το συντηρεί ή ιδιωτικά πάντοτε πρωτοβουλία. 'Ακόμα και το πολύ ενδιαφέρον Museum of the American Indian (Heye Foundation) αφιερωμένο αποκλειστικά στους πολιτισμούς των αυτοχθόνων λαών του δυτικού 'Ημισφαιρίου. Καλ τέλος το καινούριο απόκτημα, το Museum of Primitive Art που έχει την πιο αίσθητρα διαλεγμένη

και με μοναδικό τρόπο παρουσιασμένη συλλογή έργων πρωτογόνων εποχών. Αυτά στη Νέα Υόρκη που μαζί με το πασίγνωστο και καταπληκτικό American Museum of Natural History αριθμεί 31 κώρια Μουσεία.

Στην Washington πάλι είναι η περίφημη National Gallery of Art (Mellon Gallery), δωρεά αξίας εκατό εκατομμυρίων δολλαρίων — σε χρήματα, κτίρια και έργα τέχνης — του ιδιώτη Andrew Mellon προς το άμερικανικό έθνος. Το παράδειμά του μιμήθηκαν ο Samuel Kress, ο J. Widener, ο Gulbenkian, ο Chester Dale, ο Rosenwald και άλλοι, πράγμα που έκανε τη συλλογή του Μουσείου αυτού άληθινά μυθική σε πλούτο άριστουργημάτων της παγκόσμιας ζωγραφικής και γλυπτικής. 'Ακόμα είναι, δημιουργήματα πάντοτε της ιδιωτικής πρωτοβουλίας, η Phillips Collection, πλουσιώτατη σε έργα impressionistes και συγχρόνων, ή Freer Gallery, μοναδική συλλογή ασιατικής τέχνης που υπάγεται στο συγκρότημα της Smithsonian Institution και τόσα άλλα.

Στη Βοστώνη το πασίγνωστο σε πλούτο και δράση Boston Museum of Fine Arts που δίκαια περφηανεύεται κι' αυτό πως δεν έχει κανέναν είδους «public support» και συντηρείται από τα μέλη του και μόνο. 'Υστερα το Institute of Contemporary Art (γέννημα όπως είπαμε του Museum of Modern Art της Νέας Υόρκης και που δουλεύει στα ίδια μ'αυτό αγνάγια). Το Children's Museum και εκτός από άλλα το Isabella Stewart Gardner Museum, ένα συρνητικό Μουσείο, που μια γυναίκα μόνη τφόρταξε μέσα στην έπαυλή της, το πλούτισε, το φρόντισε και έτοιμο το χάρισε κι' αυτή στο έθνος της. Κοντά στο Boston, στο Cambridge όπου το Harvard University, σειρά από λαμπρά Μουσεία, μεσ' την περιοχή του, ανάμεσα στα όποια το σημαντικό William Hayes Fogg Art Museum.

Στο Chicago πάλι, είναι το όλοζώντανο Art Institute που είναι μουσείο - σχολή, άληθινό όργανο πρωτοπορίας για τη μοντέρνα τέχνη. 'Εκεί είχα την τύχη να δω τόσο καλά παρουσιασμένη έκθεση εφαρμοσμένης μοντέρνας τέχνης. 'Επρόκειτο για την έκθεση των Midwest Designer-Craftsmen.

Πενήντα περίπου εκθέσεις τον χρόνο, από την άμερικανική και διεθνή καλλιτεχνική κίνηση, οργάνωνει το San Francisco Museum of Art πασιζώντας αδιάκοπα να ενημερώνη το κοινό των δυτικών Πολιτειών στις έπιτεύξεις της σύγχρονης τέχνης. Είναι και αυτό ένα όλοζώντανο Μουσείο που πέρα απ' τις εικαστικές τέχνες προεκτείνει τη δράση του στη μουσική, στο χορό, στη λογοτεχνία, στην αρχιτεκτονική, ακόμα και στην τέχνη του κινηματογράφου. 'Εχει τις πιο εύφάνταστες εκδηλώσεις. Παράδειγμα: οργάνωνει ειδικά προγράμματα τηλεόρασης για να είναι κοντά στα άτομα, που δεν μπορούν να το επισκέπτονται και να το ζούν.

'Ακόμα και στη μικρή Santa Fé, στο New Mexico, έχεις να δής όμορφα-

Συνέχεια στην 24η σελίδα

ΑΡΧΑΙΑ ΕΛΛΗΝΙΚΑ ΚΟΣΜΗΜΑΤΑ

Συνέχεια από την 12η σελίδα

των κοσμημάτων κερδίζει έδαφος, ή κοσμηματική πλουτίζεται και φθάνει τα ελληνιστικά χρόνια σε μία ανάπτυξη πρωτοφανή. Τα υλικά προσφέρονται πλούσια και άφθονα, ή τεχνική γίνεται πιο τέλεια, ή επεξεργασία λεπτότερη, ή δε επιδεξιότηης του τεχνίτη και ή άριθμία στις λεπτομέρειες καταπληκτική. Τα κοσμήματα είναι πολλά, πλούσια σε εμφάνιση, μεγάλου σχετικώς μεγέθους και φορτωμένα με γλίσσα δυό εξαρτήματα και μυηλιμπιδία: ο τεχνίτης αισθάνεται τον φόβο του κενού, « uoior vacui », και προσπαθεί να γιομίσθ όλη την επιφάνεια του αντικειμένου με ό,τιδήποτε και ως προς αυτό τα ελληνιστικά κοσμήματα θυμίζουν τα ανάγλυφα του βουισμού της Περγάμου. Γεννάται έτσι ένας ρυθμός baroque, όπου θριαμβεύει ή φαντασία, ή φλυαρία, ή εκκεντρικότης: στα σκουλαρίκια κρεμούν ένα σταφύλι, μια μικρούλα φτερωτή νίκη, έναν έρωτα στρουμπούλο, ένα άστρο σμυλτωμένο περιστέρι. Στο βασικό πάλι στέλεχος του περιδέραιου προσθέτουν χρυσούς άμφοροσκους, κεφάλια νέγρων, ή μικροσκοπικούς καρπούς. Άγαστούν πολύ το χρώμα και το πετυχαίνουν με τά σμάλτα ή με τα διάφορα πετράδια και άλλα υλικά που κάθε ένα απ' αυτά συνδέεται με μια μαχηκή ιδιότητα. Το κερυμπίρι, κατά τον Θεόφραστο, έθεράπευε τα παιδιά από τις άφρόστιες: το σμαράγδι βοηθούσε να πέσουν βροχές κλπ. Στην Κρήτη και σήμερα ακόμα, κυκλοφορούν σκουρές πέτρες που ονομάζονται γαλοπέτρες και πιστεύεται ότι φέρνουν γάλα στις θηλάουσες γυναίκες. Κοσμήματα σε καινούριες φόρμες παρουσιάζονται, και στις φόρμες αυτές η δεισιδαιμονία της εποχής διαβλέπει δυνάμεις μαχηκές: ο άμφοροσκος σαν εξάρτημα σε κόσμημα είναι φυλακτό και έχει δύναμη θαυματουργή: ο κομψότατος « κόμβος του 'Ηρακλή », το « 'Ηρακλείου άμμα » όπως τον έλεγαν, συνηθίζονταν να κλεισμοί ή άπλωσι σαν θέμα διακοσμητικό, σε ζώνες, διαδήματα και δακτυλίδια, έχει ιδιότητες μαχηκές και γενικά έπίστευαν ότι πληγές που ό έπίδησμοί τους έδδόντο σε « 'Ηρακλείου άμμα » θεραπευόντουσαν γρηγορότερα.

Πολύ χαρακτηριστικά κοσμήματα στα ελληνιστικά χρόνια ήσαν τα στεφάνια και τα διαδήματα. Τα διαδήματα συμβόλιζαν συνήθως άξιομα θρησκευτικό ή βασιλικό, τα δε στεφάνια προσφέροντο στους θεούς, τους άρχοντες και τους νεκρούς: οι τελευταίοι μάλιστα έβωσαν στους τάφους τους. Τα διαδήματα είχαν διάφορους ελεύθερους τύπους, τα στεφάνια όμως ήσαν πιστή και άκριβέστατη μίμηση των φυτικών στεφανιών από τα οποία και προήλθε ή μόδα τους: τα συνηθέστερα ήσαν από χρυσά κλαδιά άρννης, αμυγδαλιάς, έλιγας, άμπέλου. Άκόμα και ή ονοματολογία πλουτίστηκε στην ελληνιστική εποχή και τα κοσμήματα συχνά βαφτιζόντουσαν από το κύριο διακοσμητικό τους μοτίβο: τα σκουλαρίκια λεγότουσαν έρωτιάδια, κενταυρίδια, άνθημα, βοτρώδια, εάν είχαν ανάλογα εξαρτήματα: τα περιδέραια πάλι, άρτεμίζουμε από ελληνιστικές έπιγραφές του 1ου αιώμου της Δήλου, χαρακτηρίζόντουσαν ανάλογα: περιδέραια με « όρμιος άμφοροσκου » ή « λογγίον ».

Γενικά ή ελληνιστική κοσμηματική παρουσιάζεται με άξιόσεις και προσπαθεί να γίνει μεγάλη τέχνη δανείζεται στοιχεία και αντανακλά την γλυπτική και ζωγραφική του καιρού της. Με έλεγκτικότητα διαλέγει θέματα, για τα μανταγίων (τα έμβλήματα), τα δακτυλίδια και τις κερφίτσες, άνάμεσα στα μεγάλα έργα της γλυπτικής και από τη ζωγραφική έμπνέεται τα σχέδια και την πολυχρωμία.

Η Συλλογή Σταθάτου προσφέρει σπανιώτατα και πολυτιμώτατα ελληνιστικά κοσμήματα που προέρχονται από δυό « Θησαυρούς » της Θεσσαλίας. Ο ένας από τάφους της Δημητριάδος, είχε μόνο κοσμήματα: δυστυχώς δεν γνωρίζουμε ούτε το είδος του τάφου ούτε την θέση των κτερισμάτων. Στον θησαυρό αυτόν άνήκουν: 1) ένα θομβάσιο και μοναδικό στο είδος του διάδημα: κομψότατο, λιτό, χωρίς καμιά χρωματική διακόσμηση, που άπηχεί κλασσική άνανμησεία. Το σχηματίζουν δυό μπάντες, διάτρητες σε ενγυένστατο καμπυλόγραμμο στέδιο με έλικες και άνάνθες που ένώνονται μπροστά σε κόμβο του 'Ηρακλή: στη μέση του κόμβου, ένας μικρούτσικος φτερωτός έρως με μεγάλη κοιλία και γελαστό μουτράκι και κάτω από τον κόμβο μικρές άλυσίδιες που καταλήγουν σε κόνους και θα έφεταν ως τη βάση του μετώπου. 2) Ένα χρυσό περιδέραιο με 80 μικρά λογγωτά πέταλα (τα λογγία των έπιγραφών της Δήλου). 3) Δυό βραχιλίδια

σε σχήμα φειδιού από massif χρυσό: μια κόκκινη πέτρα ζωφρένη τα μάτια, και λεπτά έλιπια έγουν σκαλιστή στο σώμα του έρπετου που έχει έξω τη γλώσσα του. 4) Σκουλαρίκια με μικρόν έρωτα που κρατάει λαχουδάκι, χρυσό έρωτικό σύμβολο. 5) Δυό όμοια λεπτά φύλλα χρυσού σε σχήμα καρδιάς με έκτυπες Διονυσιακές παραστάσεις: πιστεύεται πως ήσαν καλύμματα στις νεκρικές παντοφλές. 6) Δυό μακροστενες πλάκες, όμοιες, άγνώστου προορισμού, με παραστάσεις των έλευσιακών θεοτήτων: στη μέση ο Τριπτόλεμος πάνω στο φτερωτό του άρμα, δεξιά και άριστερα οι δυό θεές Δήμητρα και Περσεφόνη και προς τις άκρες, μικροί έρωτες, γυμνοί που παίζουν τρομπέττες. 7) Μία έξαιρετική ζώνη χρυσή (κατ' άλλους διαδήμα), από τα πιο όμορφα κομμάτια της συλλογής: κόσμημα άπλό και πολύ άστροπρό για την εποχή του: άποτελείται από την κυρίως ζώνη και μια άνεξάρτητη πόρπη σε σχήμα 'Ηρακλείου κόμβου που την δένουν δυό ταινίες οι όποιες στις 4 άκρες τους τελειώνουν σε ανάγλυφες λεοντοκεφαλές και στη μέση του κόμβου άλλη λεοντοκεφαλή με πλούσια χείτη: την κυρίως ζώνη άπαρτίζουν πολλά κομψά σκληνωτά χρυσά κομμάτια, σαν μεγάλες γάντζες.

Ο άλλος ελληνιστικός θησαυρός της συλλογής, δεν προέρχεται από τάφο, άλλα μάλλον από άποκρυφή πολύτιμων αντικειμένων σε καμμία ταραγμένη πολεμική περίοδο: τα τιμητικά αυτά βρέθηκαν το 1929 από χωρικούς, τυχαία, μέσα σε δυό βάζα κάτω στην περιοχή του Βόλου ή του Καρπενησίου: παραμένει άγνωστη ή άκριβής τοποθεσία: ο θησαυρός αυτός έπίστευαν ότι είχε 44 όλα κι' όλα κομμάτια που τα μοιράστηκαν ή κ. Σταθάτου (τα 35) και το Μουσείο Μπενάκη (τα 9).

Από τον δεύτερο αυτό θησαυρό, έχει ή συλλογή, σπουδαιώτατα άποκτήματα: 1) Ο μικρός χρυσός ναϊσκος: όμοιομα πρόσφυας ναού. Δυό λεπτότατα επεξεργασμένες κορινθιακές κολώνες στα πλάγια, βάση κάτω, έπιστόμιο και άέτοιμα πάνω, πλουσιωτάτα διακοσμημένα με κορνάλους και άλλες πράσινες πέτρες, και άνάμεσα ή πλάκα όπου παριστάνεται σε ανάγλυφο πολύ έκτυπο, « ή μέθη Διονύσου », θέμα συνηθισμένο τα χρόνια εκείνα. Ο θεός, άδρανής και άποχαινωμένος από το μεθύσι, συνοδεύεται από τα σύμβολά του τον θύρσον, τον κάρθαρον και τον πάνθηρα, φορεί στεφάνι από άμπελόφυλλα με σταφύλια και άνουμπα με το ένα του χέρι στον Σάτυρο που τρέχει γρήγορα και κάνει μια έντονη κίνηση για να συγκρατήσει τον μεθυμένο Διόνυσο. Η γλαρή στάση του θεού, ή όλη διάπλαση του σώματός του και το όρος του ακόμα, δείχνουν ότι ο τεχνίτης άντιγράφει ένα καλό έργο γλυπτικής: το ίδιο και ο Σάτυρος έχει διαλεχτή από μια ύπάρχουσα στη μεγάλη τέχνη μορφή Σάτυρου. Οι δυό όμως αυτές φιγούρες δεν είναι όργανικά δεμένες πάνω στην πλάκα του ναϊσκου και δεν προέρχονται έπομένως από ένα πρότυπο: κατά τον Amandry, ο Σάτυρος άντιγράφει ένα τύπο « χορεύοντος Σάτυρου » της εποχής: κατά τον ίδιο μελετητή όμοιος του βρίσκεται ζωγραφισμένος στην Ville des Mystères της Πομπηίας.

Άγνωστος και περίεργος παραμένει για μας ο προορισμός του ναϊσκου. Ήταν άφιόμοια στον θεό και φυλαγόμεν στο οικογενειακό εικονοστάσι: ήταν κομψότέχνημα τοποθετημένο στην αΐθουσα συμποσίου του πλούσιου Θεσσαλού άρχοντα που ένεθάρρυνε τους καλεσμένους στην οίνοποσία: ή τέλος ήταν κι' αυτό άντικείμενο προαιρημένο για νεκρό, όπου ή « μέθη Διονύσου » είχε σημασία μεταφυσική και έσμβόλιζε την αλιονία μέθη των ευδαιμονισμένων ψυχών των μακάρων, όπως συνέβαινε άργότερα με παρόμοια θέματα σε Ρωμαϊκές Σαρκοφάγους: 2) Τρία έξαιρετικά τέχνη « έμβλήματα ». Τρείς προτομές Θεωνών, δυό με Άρτεμιν, μια με Άφροδίτη, πλαισιώνονται από κυκλικό πλαίσιο με πλουσιωτάτα φυτικά διάκοσμο και γύρω από το πλαίσιο, ένα χρυσό άλυσιδωτό δίχτυ, προαιρημένο σε μικρούς κρικούς, συμπληρώνει το κόσμημα. Τα πορτραίτα είναι πολύ δυνατά και έκφραστικά, δάνειο όπωσδήποτε από την μεγάλη γλυπτική. Οι γνώμες για την χρήση τους είναι πολλές: περισσότερους όπαδούς έχει ή γνώμη ότι πρόκειται για πόματα κυλινδρικών πολύτιμων άγγείων: προσωπικός, βρισκο κάπως τοίμηρη την άποψη της κ. Σταθάτου που τά πιστεύει κοσμήματα στήθους, και νομίζω ότι ήσαν μάλλον κοσμήματα της κεφαλής, σαν τα « τεπέλικια » των σημερινών λαϊκών ένδυμασιών. Όμοιο τέταρτο « έμβλημα » έχει το Μουσείο Μπενάκη και τελευταίως, άλλα πέντε, έκαναν την εμφάνισή

τους σε Μουσεία της Άμερικής, ως προερχόμενα άθην από τον ίδιο θησαυρό. 3) Μία χρυσή κερφίτσα μαλλιών που το κεφάλι της είναι μια άραιωτάτη Άφροδίτη, άντιγραφο χρυσού τύπου Άφροδίτης: ή θεά συνοδεύεται από τον γυμνό φτερωτό γυό της, στριβίται σε μια μικρή κολόνα και κερφετίζεται στο κάποτε που κρατεί. 4) Ένα χρυσό, μεγάλο διαστάσεων δακτυλίδι απ' αυτά που κρεμύσαν στον λαϊκό ή την ζώνη στην σφενδόνη, ένα ανάγλυφο άραιωτάτο, πορτραίτο γυναίκας που φορεί καλλύπτρα. 5) Δυό ζεύγη όμορφα σκουλαρίκια με περιστέρια, νίκες και κορνάλους λίθους. 6) Δυό πολύ περίεργα, χρυσά βαρέα βραχιλίδια (:) περικυβεί μόδας με ελληνικής τέχνης: πιθανόν να τά φορούσαν στον βραχιώνα, ίσως όμως ήσαν και κοσμήματα του λαϊμού (με ένα συμπλήρωμα εις μήκος). Άποτελούνται από ένα χοιρό στέλεχος σε δυό τμήματα: το στέλεχος αυτό είναι σκαπισμένο με ένα λεπτό δικτυωτό σωματέτινο πλέγμα και τελειώνει στις δυό κόρες άκρες, σε κεφαλές ταύρων πολύ φυσικές, με έγγράφους κομματοειδείς διακοσμήσεις. 7) Βραχιλίδια χρυσά όμοιοειδή, δεμένα με κορνάλους και άλλα δυό με κεφάλια δρακόντων. 8) Ζώνη (ίσως και διαδήμα) που σχηματίζεται από μια μάλλον λεπτή χρυσή ταινία και μια πόρπη σε σχήμα « 'Ηρακλείου άμματος » πληρωμένη από λευκή διαφανή υάλωμαζα που συγκρατείται από το προνωτό αναδιπλωμα του στενωτού φύλλου χρυσού που δένει τον κόμβο και από άλλα μικρά διακριτικά πιασίματα. 9) Τέλος, δυό περίεργες ζώνες, που είναι τα άντιπροσωπευτικότερα κομμάτια του ελληνιστικού πνεύματος. Δυό κεντρικά τμήματα σαν μεγάλες πόρτες σώζονται που έχουν περίπου την ίδια διαμόρφωση. Στην μέση ένας κόμβος του 'Ηρακλή πληρωμένος από υάλωμαζα (ο κόμβος σώζεται μόνο στην μια). Δεξιά και άριστερα, ο κόμβος συνεχίζεται σε δυό πλάκες έπίσης χρυσές, με μια πολύπλοκη και σύνθετη διακόσμηση που διανθίζεται πάνω σε σκελετό από δυό μανταγίων (4 από κάθε μεριά): πάνω σ' αυτά τα κεντρικά μανταγίων άπλώνεται ένας πλουσιωτάτος διάκοσμος, φλιάρος θάλαγα και ίσως κουραστικός από σμάλτα, πετράδια — και τόσα άλλα πραγματάκια, χωριστά έργασμένα και κολλημένα — πουλιά, μέλισσες, πεταλούδες, μαργαρίτες, φούντες, άνάνθες, σταφύλια κλπ. Κανένα θέμα δεν άφρησε ο τεχνίτης να μην το στήσει πάνω στις πολύτιμότερες αυτές ζώνες.

Όλα αυτά τα κοσμήματα ή κ. Σταθάτου δείχνουν το πνεύμα και τη διαφορά της παλιής από την σύγχρονη κοσμηματική τέχνη. Ή παλιή ήταν κλάδος της μεγάλης τέχνης, ενώ ή σύγχρονη, με έλάχιστες ίσως εξαιρέσεις (ένα Φαμπερξ έπί παραδείγματι), είναι μια μικροτεχνία άπρωσιπη και μηχανική που τά άντικείμενά της κρινονται περισσότερο από την άνειρεία των υλικών τους παρά από τη αισθητική τους άξία.

ΕΛΛΗΝ. Β. ΒΑΣΙΛΙΚΟΤΗ
“OUR MUSEUM,”

Συνέχεια από την 10η σελίδα

τάτα Μουσεία, δημοσιεύματα της ιδιωτικής πρωτοβουλίας, όπως το Museum of International Folk Art, όμορο μες γυναίκες, της Florence Debell Bartlett. Αυτή ή γυναίκα ταξίδεψε σε 55 χόρες, διάλεξε, συνηθέστερα κι' έφερε στη μακρινή Santa Fe 4.000 περίπου δημιουργήματα λαϊκής τέχνης! Κι' ακόμα χρηματικό της το χτίσιμο του Μουσείου και τις εγκαταστάσεις του. Δημιούργησε Auditorium, ώργάνωσε εκθέσεις, ξεσήκωσε το ενδιαφέρον άλλων ιδιωτών και έξενον κρατών ακόμα κι' έκανε το Μουσείο αυτό ένα από τα πιο σημαντικά του είδους του σ' όλο τον κόσμο.

Όστερα το Museum of Navajo Indian, κτισμένο σε σχήμα ινδιάνικου σπιτιού, που παρουσιάζει τα μοναδικά στον κόσμο « Sand-paintings » ζωγραφική με χρωματισμένη άμμο των Ινδιάνων της φυλής Νάβαχο. Και τέλος το Museum of New Mexico με την Art Gallery που παρουσιάζει κάθε χρόνο έργα συγχρόνων Ινδιάνων καλλιτεχνών και ή τόσο ενδιαφέρουσα συλλογή αυτόχθονης τέχνης των Ινδιάνων του Hall of Ethnology, που στεγάζεται στο Palace of the Governors.

Τερματίζοντας ο φιλότεχνος ή ο καλλιτέχνης το διάβα του από τ' άμερικανικά Μουσεία, νοιώθει την καρδιά του να πλημμυρίζει από πνευματική άγαλλίαση κι' άθρολα κινεί το χέρι σ' ένα χαριστικό πνευματικής ενγνώμοσινς, προς τις ζεστές καρδιές που τά δημιούργησαν τ' άγαπών και τά συντηρούν.

ΦΡΟΣΩ ΕΥΘΥΜΙΑΔΗ - ΜΕΝΕΓΚΑ